

СТАНОВИЩЕ

по дисертационния труд на **Десислава Добромирова Добрева**,
редовен докторант към катедра „Реторика”,
Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”,
професионално направление 2.3. Философия (Реторика)
на тема

**„Етически аспекти в междуличностната комуникация във виртуална среда –
социална мрежа Facebook (2003–2016 г.)”**

от проф. д.ф.н. Иванка Мавродиева

Данни за докторанта

Десислава Добрева е редовен докторант към катедра „Реторика” към Философския факултет на Софийския университет професионално направление 2.3. Философия (Реторика), „Реторика във виртуална среда”. Тя се дипломира като магистър по реторика, бакалавър е по философия от същия университет. Владее английски език. Тя проявява траен интерес към реториката и в частност към визуалната и виртуалната реторика, като показва аналитични умения още по време на магистратурата; Добрева защити магистърска теза, свързана с визуалната реторика. По време на докторантурата Десислава Добрева продължи да се развива като млад изследовател, задълбочавайки теоретичните си познания, тя успя да направи анализ на комуникативни практики в онлайн среда. През трите години на докторантурата Десислава Добрева участва в 2 научни и изследователски проекта и в 3 конференции. Десислава Добрева е водила упражнения по *виртуална реторика* на студенти от магистърска програма „Реторика“; тя е изготвила рецензии на магистърски тези. Десислава Добрева демонстрира уважение към академичната работа, участвайки в научни форуми на Софийския университет, Философския факултет и катедра „Реторика“.

Оценка на дисертацията, публикациите и представените материали

Текстът на дисертацията на Десислава Добрева е с обем 176 страници, а с шестте приложения е 205 страници. Дисертационният труд е структуриран според изискванията; той съдържа увод; основна част, която е разделена на 4 глави; заключение, библиография (158 заглавия, голяма част от които са на английски език), приложение, списък с приносни моменти, списък с публикации по темата, декларация на докторанта.

Дисертационният труд е посветен на проблематика, която се откроява с актуалност, имайки предвид обекта на изследване, а именно социалната мрежа Facebook; тази проблематика е проучвана от различни науки, но досега тя не е изследвана задълбочено от български учени при търсене на пресечни точки между комуникацията в онлайн среда, реториката, нормативната база и етиката.

Представеният текст от Десислава Добрева отговаря на структурните и съдържателни стандарти, той покрива изискванията на равнище жанр „докторска дисертация”. Добрева ясно извежда в увода целта, задачите, методите, тя дава обосновка каква е проблемната област на нейното изследването. Имайки предвид целия текст на дисертацията, са налице основания да се обобща, че целта и задачите (обособени в 3 групи: на научно и теоретично равнище, на равнище правна регламентация и етични

норми и правила и на методическо и изследователско равнище) са изпълнени от Десислава Добрева коректно от научна гледна точка. Приемам като уместен изборът да се формулират две хипотези, имайки предвид проблематиката в дисертацията. Едната се съотнася към виртуалната реторика, а втората – към етичните норми, кибепрестъпленията и неприкосновеността на виртуалното и реално лично пространство на отделния индивид. Другата хипотеза и особено частта „От една страна, на вербално равнище се стига до лаконичен изказ и елиптични изрази, а на визуално равнище се появяват и налагат фигури и тропи, които се декодират бързо и лесно от участващите в комуникацията в изследваната социална мрежа.“ е доказана в много висока степен.

Първите две глави са с теоретичен характер. Десислава Добрева прави теоретичния обзор, чрез който показва, че познава голяма част от научната литература, посветена на реториката и онлайн комуникацията. Акцентът в двете теоретични глави е както следва: *в първа глава* – реторика, виртуална реторика; *във втора глава* – социални медии, като тук има аналитични моменти, свързани с периодизация и класификации на социалните мрежи. Докторантът показва задълбочени теоретични познания в няколко области: реторика, виртуална реторика, визуална реторика, етика, социални мрежи; Добрева познава много добре теорията и нормативната база. Тя прави преглед както на базови реторични текстове, на съвременни публикации относно виртуалната реторика, така и на правни, нормативни и административни документи, което е задължително с оглед темата на дисертацията. Десислава Добрева постига пълнота и задълбоченост при представяне на теоретичната рамка в дисертацията. Докторантът Добрева прави успешни опити да изведе термини и понятия и да даде работни дефиниции на „виртуална реторика“, „социален медиен активизъм“, „групова виртуална емпатия“, „компютърна етика“, „дигитален отпечатък“, „лично виртуално пространство“ и други. Това ми дава основания да формулирам извода за актуализиране на част от реторичната теория.

В *трета глава* докторантът Добрева представя резултати от изследвания в областите, социални медии и компютърна етика. Тя прави теоретичен обзор върху проблеми, свързани с поверителността и неприкосновеността, със сигурност в интернет и в частност в социалните медии, обхванати са в обзора и публикации, съдържащи информация за компютърната етика.

В *четвърта глава* са изведени резултати от дискурс-анализ и от анкетни проучвания при ползване на количествени и качествени методи на изследване, резултатите са обработени със SPSS; изведени са обосновани резултати. Методиката в дисертационния труд е уместна с оглед проучването на всекидневната комуникация или особения вид красноречие в междуличностен план в социалната мрежа Facebook през призмите на етиката и реториката. Спецификата на проблематиката предполага общо и цялостно представяне на методиката, което е направено в увода. В четвърта глава, която е изцяло с изследователски характер, се представят коректно методите и дизайнът на изследването. Наблюдението, което прави Добрева, се отнася към т. нар. етнографско включено наблюдение във виртуална среда; докторантът подготвя специално изработена за целта карта за наблюдение, като това е релевантен изследователски подход. Добрева представя ясно методите, дизайна и етапите на изследването и така се постига отчетливост и възприемане на информацията. Докторантът използва като база за изграждане на методиката доказали своята ефективност методи, които адаптира и прилага успешно при анализа, а те са: реторически аргументативен анализ, дискурс-анализ и количествени методи чрез анкетни проучвания. Анализът на визуално равнище е направен върху втория

обособен корпус от 160 изображения, самият той е разделен на два подкорпуса: албуми със снимков материал и начини за отбелязване на локация и извършвана дейност, което позволява да се направи задълбочено проучване. Първият корпус включва информация на вербално равнище, той служи за реализиране на първата част на изследването, в което са използвани качествени методи и са анкетирани респонденти, които са потребители на Facebook. Тук правя важно уточнение относно изследването: в двата корпуса са обхванати едни и същи групи потребители, но те са анализирани при използване на различни методи; това позволява да се изведат както общи, така и специфични елементи от комуникативна и реторична гледна точка. Правя и допълнението, че анкетното проучване е реализирано от Добрева чрез използване на уеббазирано професионално приложение за провеждане на анкети – SurveyMonkey, т.е. онлайн, а данните са обработени с SPSS Statistics. Това показва уменията на Добрева за провеждане на изследвания при постигане на баланс и съчетаване на утвърдени изследователски подходи с такива, които се утвърждават в някои научни полета. Това не е проява на любопитство или смелост от страна на докторанта Добрева, а е резултат от осмисляне на важноста от реализиране на научни изследвания при прилагане на релевантни методи спрямо обекта и предмета.

Десислава Добрева достига до обосновани изводи и заключения относно познаването на етичните норми и използваните реторични техники на вербално и визуално равнище във Facebook. Тя показва изследователски умения при ясно обособяване на обекта и предмета на изследването в една област, която се откроява с динамика.

По темата на дисертацията Добрева написа и публикува редица статии, като прилага 4 публикации, тя е автор и на други, които свързани с онлайн изследвания и с виртуалната реторика. Докторантът Добрева апробира резултати от изследването, като се спира на социалните медии в диахронен план в статията „Социални медии – възникване, развитие, тенденции и перспективи“ (2015). Резултати от изследването са огласени в статиите „Поверителност и неприкосновеност във Facebook“ (2014) и „Защита на информационните активи и сигурност при комуникацията в интернет среда“ (2015). Етичните и реторичните особености са проучени от докторанта Добрева и резултати от тях са представени в статията „Facebook комуникацията в етичен аспект изразена чрез вербални и визуални реторически аргументи“ (2015). Статиите показват поэтапното развитие на Десислава Добрева при изясняване на теоретичните параметри на дисертацията и постепенно навлизане в изследванията на Facebook.

Дисертацията е написана на много добър научен стил. Десислава Добрева демонстрира задълбочени познанията, мотивация и уменията да подготви докторска теза.

Авторефератът е с обем 25 страници, в него пълно и коректно са представени съдържанието и структурата на дисертацията от докторанта Десислава Добрева; в автореферата синтезирано е изведена основна информация за дисертацията, за резултатите от изследването, включени са справка за приносите и списък с публикации, които са свързани с проблематиката на дисертационния труд.

Приносите, общо 6, научнотеоретен, методически и в научнопрактически план, са изведени правилно и коректно от докторанта Добрева. Те също свидетелстват за качествата на дисертационния труд на Десислава Добрева и за това, че тя показва умения на изследовател, който има много добра теоретична база и ясна концепция за реализиране

на проучвания спрямо съвременни проявления на реториката в социалната мрежа Facebook. Докторантът Добрева излиза от традиционното поле, в което се проучват аргументи и реторични фигури на вербално равнище, тя анализира и визуалните проявления на реториката във виртуална среда. Проектът на списък с препоръки за безопасно и етично общуване в социалната мрежа Facebook има практикоприложен характер; дори да се приеме като пожелателен, той е добър опит да се формулират някои етични норми, които биха могли да се следват при комуникация във Facebook дори на междуличностно равнище.

Бележки и препоръки

Препоръчвам Десислава Добрева да продължи да публикува научни статии и да се ангажира с изследвания в едно относително ново научно поле, в което тя навлиза уверено като изследовател.

Заклучение

Десислава Добрева допринася за актуализиране на част от реторичната теория и в частност на виртуалната реторика, като са взети предвид промените в интернет, в социалните мрежи и във Facebook. В дисертационния труд Добрева показва умения да извежда понятия, да обосновава използването им, да дава дефиниции. Докторантът Добрева показва способности за научни изследвания, тя успешно реализира проучването и прави анализи, съчетавайки качествени и количествени методи с такива, които са част от реторическия изследователски инструментариум. Давам висока оценка на качеството на докторантската научна разработка на Десислава Добрева, която се отличава с прецизност, точност и пълнота; дисертацията покрива изискванията за съдържателно и форматно при създаване и оформяне на такъв текст.

В заключение правя предложение към уважаемите членове на научното жури на Десислава Добромирова Добрева да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3. Философия (Реторика) и в качеството си на член на журито заявявам, че ще гласувам „за”.

26 септември 2016 г.,
гр. София

Подпис:
проф. д.ф.н. И. Мавродиева